

МАЇК
ЦОГАНСЕН

Солоні зайці

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2024

Гумористичні оповідання

VORWÄRTS («Форвертс»)

Сорок шість років існує соціаль-демократична газета «Вперед» (Vorwärts) і ах! як далеко з цього півстоліття посунулася вона назад. Дуже посунулася вона назад, хоча керманичам її здається, що вони й досі браво тупцюють на тім самім місті, де їх поставили колись творці соціалізму.

З лица Vorwärts, правда, зостався ніби такий самий. Vorwärts, berliner volksblatt (берлінська народня газета), zentralorgan sozialdemokratischen partei deutschland. Тільки на тілі трохи потовшав старий Vorwärts, бо народив ще вечірку «Der abend»,¹ цілу купу додатків, і в голосі його подекуди, дуже рідко, звучать давні ноти — він подекуди випалить словом «буржуазний» і найбільше в самих несподіваних місцях, десь говорючи за футбол, бо «Форвертс» веде клясову лінію і реалізує клясову боротьбу, головним чином, на футболі.

Щоб найкраще ознайомитись з ліцемірним стариганом, прочитаймо твір Едуарда Бернштайна «Ми і держава» (Wir und der staat) «В якій державі ми живемо?»

Багато якому читачеві може видатись чудним, що соціаль-демократ становить таке питання. Та хто читав статті, що останнім часом з'явилися в соціалістичній пресі з приводу озброєнь, натрапляв почасти на такі найменування тієї держави, що в ній тепер живе німецький народ, які можуть, а то й мусять повести до цілком хибних висновків щодо ставлення соціаль-демократії до цієї держави...

Далі в гусячих лапках і підкреслено наводить маститий вождь ці найменування: «капіталістична держава», «бур-

¹ «Der abend» — «Вечір» (нім.)

жуазна держава», а більшовики-комуністи ще й узивають сучасну Німеччину «імперіялістичною державою»: все це, мовляв, тому, що державою тією ще не керують революційні соціалісти.

Але Бернштайна на м'якині не проведеш. Він добре знає, що між усякими скрайностями десь є золота серединка, знаходиться вона і тут:

...«Але хіба Німеччина бувши ще (яке надзвичайне, яке оптимістичне, яке революційне «ще») не соціалістичною державою, конче мусить бути державою антисоціалістичною, ворожою соціалістам?»

Є, виявляється, і причина, чому Німеччина не є буржуазна держава. Бернштайн не соромиться витягти з-під порогу віків знамените «загальне виборче право, необмежене цензом». З допомогою цього універсального медикаменту він щасливо доводить, що Німеччина не є буржуазна держава, він елегантно одмахується від того факту, що в Німеччині санкціоновано і потверджено приватну власність, і що вона регулює політику. Ах, всього цього не треба розуміти вже так буквально, кокетує Бернштайн і береться рахувати голоси... в Рейхстагові. Виходить, що ліве крило (вкупі з негідниками комуністами) складає в Рейхстагові майже половину і коли ще дехто з центру прилучиться, то... то як же можна розповідати робітникам, що ми, ах! ах!, живемо в буржуазній державі.

Далі Бернштайн, цитуючи Кавтського, доводить ще, що капіталізм не все одне, що імперіялізм, і що не всякий капіталізм, що є імперіялізм.

Покінчивши легко і весело з номенклатурою, Бернштайн переходить до питання — хто є пануюча кляса в Німеччині. Правда, охоче визнає Бернштайн, що у господарчій житті Німеччини переважає ще (о, надзвичайне «ще»!) приватний капітал, але... І приватна власність у конституції гарантована, але...

Можна було б сто літ гадати, яке «але» знайшов Бернштайн, доводячи, що Німеччина не є капіталістична дер-

жава, і не догадатись. А це так просто, у тій самій конституції сказано нижче: «Зміст і межі приватної власности з'ясовуються законами»; наприкінці: «Власть зобов'язує, вона повинна служити на загальне добро».

Ото воно «але» — замовкніть, клеветники і баламути! Ви чуєте слово: «Власність повинна (так «повинна»), служити на загальне добро».

Та Бернштайн не спиняється в своєму тріумфальному поході проти неправди. Тамо ж таки, нижче, він знаходить податок на спадщину, а це є наявне обмеження власности.

Але далі ще краще: «Робоча сила перебуває під особливим захистом держави... Робітники і службовці можуть спільно з підприємцями працювати над урегулюванням умов роботи і над розвитком продукційних сил. Об'являється свобода спілок і об'єднань, як для підприємців, так і для робітників».

Прочитувавши все це, товариш Бернштайн починає хвилюватись і бити себе в перса. Де ж тая ваша капіталістична республіка? Хіба це капіталістична республіка? Ані боже мій! Таке можуть казати тільки нахабні більшовики.

А соціал-демократи, вживаючи такої термінології, підкопуються, сами того не знаючи, «під нашу дорогу, демократичну Німецьку республіку».

Така, виходить, програма «центрального органу соціал-демократичної партії», що називається, як на гріх, «Вперед». Сучасна Німеччина, значить, не є капіталістична держава, як ми думали, глядячи відсіля, а це є «ще не соціалістична держава». Воістину дивну еволюцію проробляють адепти мирної еволюції соціалізму. Можна б назвати, не помилвшись, таку еволюцію піруетом.

Та яка ні нахабна програма офіціозу соціал-демократії, а організаційні висновки з неї побивають усі рекорди. І всамперед «Форвертс» лобзає стопи Черчіла і принцеси.

Черчіл написав книгу про імперіялістичну війну. «Форвертс» «не може не захоплюватись Черчіловим літератур-

ним хистом і насамперед його «лицарською поведінкою». Одсипавши йому зо три коші компліментів, «Форвертс» цитує Черчіла. Черчіл сидів із Ллойд-Джорджем після замирення в його на квартирі. Вони балакали про те, щоб послати скільки пароплавів харчів голодному, переможеному населенню Німеччини.

Цю пропозицію Черчіла «Форвертс» друкує здоровеним шрифтом і виділяє абзацем. Правда, виявилось, що харчів усе ж таки не послали. Далі цитується думка Черчіла, що більше воєн не буде... «Локарнський договір являється європейським відповідником до Вашингтонської умови поміж С.Ш.А., Японією і Великобританією, яка умова установила і забезпечила мир у Тихому океані. Ці два високі інструменти забезпечують розвій цивілізації. Вони є — дві піраміди миру (знову великий шрифт і здоровий абзац), обіруч Атлантики, міцні й непорушні. Вони є ті гранітні основи, на яких ще величніші мрії Ліги Націй і ідеалізм пакту Келогового можуть будувати колосальні, однастайні конструкції майбутнього».

Все це страшенно подобається «Форвертсові».

Ну от, а ви кажете, а ще балакають, «коли ж сам Черчіл співає гімна єднанню народів».

Лукавий стариган удає, ніби він сам вірить у те, що каже.

Можна уявити собі, що Черчіл, прочитавши вирізок з «Форвертса», те ж скаже, тими самими форвертсовими словами. Ну от. А ще балакають. А ще кажуть, що соціаль-демократи!

Але соціаль-демократи з «Форвертсу» захоплюються не самим тільки Черчілом. У них є ще одна тепла романтична любов, це кронпринцеса Вікторія. Згодом імператриця, жінка Фрідріха III. Цей самий Фрідріх III через три місяці царювання вмер. «Форвертс» щиро про це жалкує і каже, що він, той Фрідріх, був «за конституційну свободу, за спокійний, постійний прогрес» (жирним шрифтом і абзацем).

Правда, ця ж таки кронпринцеса вважала соціалізм за «дикє, отруйне безглуздя», жахалася з «мізерних людей», що співали року 1792 Марсельєзу, але затє ж вона сказала: «Принци та принцеси повинні бути людяні й добрі, вони не повинні думати, що вони з іншої плоти й крові, ніж бідні люди, селяни, робітники і слуги, а зносили з цими людьми, що ми завжди плекали й плекатимемо, мають дуже хорошиий вплив на тих, хто призвані царювати».

Так от від чоґо захоплюєтьсѧ і бризкає солодкою слиною «Форвертс». Шкода, що він не знає Вайлдовської формули для такої філософії: «Яка користь була б від нижчих кляс, коли б вони не подавали нам добрий приклад?»

Кронпринцеса дуже була проти Бісмарка, і за це «Форвертс» ще раз вилизує їй п'яти. «Ми любили Німеччину, каже вона (а вона була дочка анґлійської королеви Вікторії), і хотіли бачити її сильною та великою і то не тільки через меч, а через усе, через справедливість, через культуру, прогрес і свободу» (підкреслення «Форвертса»).

Який незвичайний, щасливий збіг у думках! Яка зво-рушлива гармонія! І «Форвертс» так само думає.

На біду, цьому перешкоджають лихі люди. Ці лихі люди, ці баламути, негідники, забіяки — це, звичайно, комуністи.

Не без того, правда, що «Форвертс» нападаєтьсѧ і на монархістські організації. Але й тут винні, головним чином, комуністи. Коли б вони не баламутили, то не народилися б і фашисти, а всі поробилися б соціаль-демократами.

Комуністи це те, де «Форвертс» витрачає найбільше темпераменту, він точить крокодилові сльози з приводу сталєвого шолома і дойчнаціоналів, він з батьківською суворістю сваритьсѧ пальцем на підприємців, але, забачивши комуністів, надто ж комуністичну партію Німеччини, він починає плюватись і лаятись як звощик. Волоцюги, ледарі, склочники, вбивці, люмпени, демагоги, лепетуни, невігласи так і сиплютьсѧ з вуст поважного некапіталістичного буржуа, у кожному номері «Форвертса» неодмінно має бути

інформація про те, як комуністи десь зірвали збори «свобідних профспілок» і навіть улаштували бійку. Другого дня у тому ж «Форвертсі» друкується лист зі спростованням, якому — спростованню — «Форвертс» сам не вірить і скептично похитує головою. Подекуди з'являються і спростовання без коментарів. От, приміром, лист депутата ляндтагу комуніста Голко:

«З приводу статті «Знову напад комуністів — гарненький собі депутат ляндтагу» в номері 104 abend-у від 2 березня 1929 року я установлюю: невірно, що я першого березня 1929 ввечері в льокалі по Відснакській вулиці 34 організував напад на вірних союзіві футболістів клубу Моабіт, чи брав у такому нападі участь, невірно, що я при цьому проявив особливу ініціативу, невірно, що я топтав ногами тих, що лежали долі, невірно, що я у розмові з поліцією «героїчно покликався на свою недоторканість» і «якось, незрозумілим чином, був випущений урядовцями, які держалися коректно». Правда ж є те, що я 1 березня 1929 року, коли нібито трапилося все це, уже виїхав з потягом 19.04 ввечері з Ангальтського вокзалу у Дрезден».

Цього листа «Форвертс» майже не коментує і зовсім не заперечує, а завтра знов надрукує повідомлення про якусь бійку.

І треба сказати, що не все з тих повідомленнях — брехня. Бійки справді відбуваються щодня. Клясова ненависть у сучасній Німеччині така, що шукає виходу просто в бійках. Інакше питання, хто перший ті бійки провокує. Але в пивних, на зборах, на вулиці партії б'ються між собою, а «Форвертс» істерично репетує і закликає до порядку. Немає дня, щоб не вбито якогонебудь комуніста, робітника, фашиста, а подекуди й соціаль-демократа, бо не у всіх соціаль-демократів у Німеччині тече в жилах чорнило, як у соц-декінських вождів. Багато революційного робітництва ще й досі перебуває в лавах соціаль-демократичної партії. Але для «Форвертса» в усьому винні комуністи.

Є, одначе, для «Форвертса» одне світле явище в Німеччині, що цілком урівноважує шкідливий уплив комуністів. Це явище, світле і романтичне, це для «Форвертса» — шуцполіція з її начальником соціяль-демократом Цергібелем.

Ніжна любов до поліції так і сяє з жирного обличчя «Форвертса». Поліція в нього скрізь коректна, героїчна, культурна, самовіддана служниця «некапіталістичної» Німеччини. Дуже докладно, з захватом і замилюванням, розповідається про спортивне свято, спортивні виступи, спортивні досягнення берлінської поліції, відзначається, що було дуже багато публіки, і що спортивне свято поліції мало не абиякий фінансовий успіх. Немає ні сліду іронічної усмішечки, з якою говориться про «буржуазний футбол».

За що ж так любить «Форвертс» німецьку поліцію? І за те, що вона охороняє «некапіталістичний» лад, і за те, що берлінським поліцайпрезидентом — соціяль-демократ Цергібель, але головне за те, що поліція це єдина форвертсівська зброя проти демонстрантів. У Берліні демонстрації заборонені, заборонені саме з бажання і з прохання соціяль-демократів. Коли в «Форвертсі» читаємо заголовок: «Давно пора», то це значить, що в Шлезвігу якась округа теж у себе заборонила вуличні демонстрації.

Десь у якомусь районі берлінському відбулося комсомольське зібрання. Ідучи по домах, комсомольці пішли колоною і стали співати. Негайно з'явилася поліція і почала розганяти демонстрантів. При цьому виникли суперечки, і комсомольці «навіть почали ставити опір». Тоді поліцай такий то «мусів ужити своєї службової зброї» і поранив комсомольця в ногу. Що сталося з комсомольцем — «Форвертс» не пише, але кінчається замітка тим, що «п'ятьох коноводів заарештовано».

Поліція розганяє комсомольців, що вертаються з піснями додому, стріляє в них і «заарештовує коноводів», і «Форвертс» піддає належну пошану поліції.

Ще одним комуністи дуже дошкулили «Форвертсові». На тих зборах, де їхня меншість, вони подекуди, сівши купою, «починають хором ревити» і не дають вельмишановному товаришеві Уріху балакати. Голова примушений закрити збори, вельмишановний товариш Уріх застається не висловившись. Робітники позбавлені змоги ще раз почути добре знайому аргументацію. Революція страждає. «Свободу зборів» порушено. «Форвертс» плаче.

Радянський Союз стоїть у «Форвертса» на другім місці. Рідко, дуже рідко він ставиться до нас невідносно, або визнає раптом, що війна Польщі проти Союзу була б війна контрреволюційна. А понайбільше нам попадає так, як і німецьким комуністам.

Щонумеру друкуються бабські плітки про наших вождів під заголовками вроді: «Розвал совітської диктатури». Щонумеру з похабним глузуванням розповідається про картковий хліб, про безпритульних, про те, що в нас (який нечуваний жах!) позбавлені права голосу позбавляються також прав на хлібні картки.

Зрідка «Форвертс», кречучи, висловлює надію, що об'єктивні обставини примусять радянський уряд завести «справжню демократію». Узагалі ж і Черчил, і принцеса Вікторія для нього устократ ближчі й миліші, ніж «більшовісти».

З куди меншим ентузіазмом «Форвертс» займається іншими хатніми і закордонними справами. Він картає Мусоліні і його систему перевиборів. Він при цьому трошки компліментує Феррі у таємній сподіванці знову привернути Феррі до «соціалізму». Він вітає студентські маніфестації і заколоти в Іспанії проти Прімо-де-Рівери і — о диво! — зовсім не гнівається на іспанських студентів за вуличні демонстрації. У Китаї він стоїть за Куо-мін-дан. Він грозиться, що в Англії лейбуристи знову матимуть більшість у парламенті і знову буде їхній уряд. Він радіє з перемоги лібералів в одній окрузі, де раніше завжди мали більшість консерва-

тори. Він дискретно і делікатно мовчить про американські діла. Поважно і глибокодумно він обмірковує той факт, що Дженерал Моторс купили найбільшу на континенті автомобільну фірму німця Адама Опеля. і, обміркувавши цей факт, він знаходить, що, з одного боку, є в цьому дещо не вигідне для робітничої справи, і що — з другого боку — в цьому факті є дещо вигідне для робітничої справи.

З приводу президентури Гувера він одзначає, що американські історики одшукали Гуверів родовід. Виявляється, на радість «Форвертсові», що прадід президента Гувера був німець і що звали цього прадіда Андреас Губер.

«Форверст» дуже радий, що в Німеччині такий прекрасний, справедливий, позакласовий суд. Він уболіває серцем своїм тільки тоді, коли члена союзу червоних фронтовиків, замість на чотири роки, засадовили лише на чотири місяці: — «За недоведеністю обвинувачення в крадіжці». Союз червоних фронтовиків у нього взагалі на одній дошці з комуністами, і йому дуже болить від цього на серці. Він, «Форверст», також дуже поважає робітництво. От, приміром, замітка.

«Почесний доктор Віселл.

Синові народу.

До 60-го року народження делегація Кільського університету передала міністрові праці Віселлові призначення його на доктора *honoris causa* юридичного і державних справ факультету. Це вшанування надасться, як сказано в грамоті: (жирно) «синові народу, що в упертім змаганні піднявся до керівничих вершин, чиє думання і ділання спрямовані на те, щоб органічною відбудовою господарства здійснити ідею єднання всіх, що творять і працюють («*aller schattenden*» — надзвичайне німецьке слово для «працювати», що понімає в собі чисто всяку діяльність, хоча б і жандармську), який скупе дозвілля свого життя, повного роботи і відповідальности, віддавав науці і збагатив німецьке народознавство твором «Право і звичай старого ремесництва».

Це визнання *серйозної роботи робітника* (підкреслює «Форвертс») досі було дуже рідким ділом. Тим більше тут його треба привітати, що Віселл сам в Кілі протягом довгих років працював, як металіст і як спілковий вождь».

Отже, «Форвертс» хоче нас запевнити, що Віселл тому тепер доктор *honoris causa*, що він робітник з походження, а не тому, що він тепер міністер праці. Його дуже радує такий збіг обставин, що Віселл «сам в Кілі» працював як робітник-металіст. І справді, який щасливий збіг фактів! Яка знаменна випадковість! Як узагалі все гарно в Німеччині!

У хатнім житті «некапіталістичної» Німеччини «Форвертс» підносить важливість третейських судів між робітництвом і підприємцями. Коли підприємці відмовляються скоритись постанові такого суду (хоча їх представники входять туди паритетом), «Форвертс» похитує головою і делікатно свариться пальцем. Він пояснює підприємцям, що так не гаразд робити. Він застерігає, що робітники будуть незадоволені. Він освітлює неморальність і антисоціальність таких учинків. Він уважає, що виховання капіталістів ще геть незавершено. Але все це ввічливо і навіть не іронічно. Він щиро сповіряє на те, що капіталісти колинебудь зрозуміють.

Більший класовий ентузіазм «Форвертс» проявляє в такому випадкові. Якийсь домовласник, вивісивши на дверях ліфту табличку з написом: «Nur für Herrschaften» («Тільки для панства»), заборонив няньці вивозити на ліфті докторового сина і запропонував цій няньці ходити пішака на чорний хід. І доктор і «Форвертс» були дуже розгнівані. Доктор привів комісію, і комісія переконалася, що нянька, будучи слаба на здоров'я, не може носити докторового сина по темних східцях чорного ходу. Справа розбирається далі, а «Форвертс» ударив у громову статтю на тему: «Де ж рівність і братерство?» У цій статті домовласника не раз сміливо названо словом «буржуазний» і вжито до нього всякої іронії.

«Форвертс» агітує за соціаль-демократію. З тріумфом сповідає він, що піп святої церкви такої то вступив до со-

ціяль-демократичної партії. Наводиться коротка попова біографія і висловлюється певність, що його священство будуть ревно боротися за марксизм. Не сказано тільки, чи шановний новий товариш покине служити меси, чи й надалі буде розмахувати тепер уже соціяль-демократизованим кадиллом.

«Форвертс» дбає також про селянство, головним чином, звичайно, про скривджене селянство радянського краю. Але він не покидає без поради і без серйозного слова і своє «не-капіталістичне й небуржуазне» селянство.

«Де хороша картопля?»

Так запитує він заголовком і в підзаголовку написано: «Серйозне слово до сільського господаря». Виявляється, що на ринку, на жаль, торгують гнилою картоплею. Тимчасом німецький сільський господар уславився добрячею картоплею. Де ж вона, тая картопля, я питаю?

До «Форвертса» є кілька додатків. Є додаток для жінок, бо, очевидно, не з жіночим розумом читати саму газету. Є додаток «Знання і розвага», де вміщаються відомості про дуже старих людей, про те, як одна жінка народила двічі по семеро дитинчат одразу, друга тричі по шестеро і т. д.

Поруч із тим — розвага. У кожному номері кариктура на комуністів і дотепний до неї текст. От, скажімо, ідуть двоє по вулиці. Весна, грязюка. Один каже: «До чого ж глибокий мул на тротуарах», а другий відповідає дотепно і дуже смішно: «Не глибший, ніж у комуністичній партії Німеччини».

Або така анекдота: двоє кололи дрова і ніяк не могли розколоти дубову колоду. Тоді один із них десь побіг, щось узяв, повернувся, і колода легко розкололася. «Як це сталося?» — зі здивованням питає другий. — «Дуже просто», одповів той, «я взяв у свого кузена партійний квиток комуністичної партії Німеччини».

Як бачить читач, тут дуже тонко і страшенно смішно натякається на те, що комуністична партія Німеччини намагається розколоти профспілки.

Подекуди цей тонкий гумор проявляє «Форвертс» і не в відділі гумористики. От, приміром, повідомлення про подорож Буденного по Сибіру. «Форвертс» «дізнався», що офіційні вражіння про цю подорож невірно освітлюють факти. «Форвертс» пронюхав, що в Сибіру селяни «незадоволені» з радянської влади, що було ясно з однієї записки, яку подали Буденному. Словом, зовсім як у сатириконській анекдоті про німецьку газетну інформацію підчас війни.

«Казань об'явила себе Самарою і вимагає приходу німецького війська».

«Форвертс» картає також мілітаризм... у лавах комуністів, що заводять військову дисципліну, а також у французькому окупаційному війську з приводу того, що двісті салдатів умерло від поганих умов життя за останній місяць. Французькі генерали ганяли салдатів у двадцятип'ятиградусний мороз на марш у тридцять кілометрів, багато захворіло. Факт сам по собі, очевидно, сумний, але для «Форвертса» це «мілітаризм»! От коли б з салдатами поводитися культурно, це, очевидно, не буде мілітаризм. Дуже дотепно і дуже смішно бореться «Форвертс» з бюрократизмом у відділі сатири та гумору. Один художник, проходячи повз ліс підчас «сибірських» морозів (чим натякається, що Радянський Союз окрім іншого лиха породив також і морози), підібрав напівзамерзлого зайця. Він приніс його додому і пробував оживити, та заєць помер, і його поховано в землі.

Другого дня милосердний художник дістав листа від лісничого, де той вимагав повернути незаконно забраного зайця лісництву. Довелося художникові викопувати зайця, загортати в папір, перев'язувати шворкою і нести в лісництво. Про бюрократизм у міністерствах «Форвертс» не розповідає нічого. Очевидно його там немає, бо там же сидять свої соціаль-демократи.

Сторінки об'яв «Форвертса» читають все ж таки переважно робітники. І от є така колонка, з-під якої визирають симпатичні фізіономії спекулянтів на бідності. Один продає

залізні пічки. Другий ліжка, нові й уживані. Третій, четвертий, п'ятий, шостий, сьомий, восьмий і так до побідного кінця. Продають... одержу.

«Мало ношені фраки, смокінги, піджачні костюми...».

«Малоношені костюми кавалерів (!). Костюми мільйонерів, лікарів, адвокатів. Неімовірні дешеві ціни. Рекомендую пальто, фраки, смокінги, піджачні пари, штани, спортивні костюми; купую, принагідно, не ношену одержу. Варто прийти, хоч би ви жили дуже далеко!»

«Малоношені костюми з кавалерського плеча, смокінги, фраки, піджачні пари. Спеціальність — до смішного дешево костюми для людей з товстим животом. Бальні костюми даються позичково».

От воно побутове обличчя «Форвертсове»! Рептильний, продажний, льокайський, провокаційний, клеветницький, він все таки товчється коло робітничих мас. Він пропонує їм задхлі ідеї «з кавалерського плеча», він позичає їм філософські фраки і смокінги з плеча «мільйонерів, лікарів, адвокатів». За цей старомодний буржуазний костюм він хоче купити їх для буржуазії. В такому філософському фраккові незручно демонструвати на вулиці, незручно здійсмати повстання, незручно носити рушницю, незручно керувати кулеметом. За поношений фрак, за потерті адвокатові штани, за роздובаний панський автомобіль, за потовчену панську двоспальну кровать хоче «Форвертс» купити німецький пролетаріят.

Та німецький пролетаріят уже виріс з поношеної буржуазної одержу, вона тріщить і репається по всіх швах. Для «Форвертса» і тільки для нього зостається «до смішного дешевого костюм з товстим животом».

ДИСПУТ — «ЗЕЛЕНА КОБИЛА»

Ярмарком при найближчій і найактивнішій участі Цигана, його ад'ютанта Золотого Півника в синій свитці наопашки та сірого чортика Зануди нарешті улаштував цими днями в будинкові літератури ім. Блакитного диспут на тему «Зелена Кобила». В диспуті взяли участь мало не всі (принаймні харківські) наші письменники. Канцелярія Ярмаркому, на жаль, не мала часу як слід попрацювати над стенограмою диспуту, і тому примушена подати тільки уривки цієї стенограми.

Переходимо безпосередньо до промови тов. І. Ю. Кулика, припустивши, очевидно, що промову попереднього оратора ми вже чули.

Промова І. Ю. Кулика

Я, товариші, звичайно, не погоджуюсь з попереднім промовцем. (Р е п л і к а з місця: «Чому «звичайно»?». Г о л о в а : «Товариші, не заважайте, кожний має свої звичаї»). Голова мав рацію, кожний має свої звичаї, і хоч моїм звичаєм зовсім не є заперечувати всіх і вся, проте вже розбіжність поглядів на літературу, розбіжність світогляду й світосприймання мого й попереднього промовця примушує мене заперечувати його твердження. Але, бажаючи більшу частину свого виступу присвятити не полеміці, лише позитивній частині питання (мені, на жаль, не пощастило використати свій час на літературному диспуті), я перейду одразу до основного: що таке Зелена Кобила? Вам вже, безперечно, відомо, яка в нас панує розбіжність думок що до цього. Одні вважають, що Зелена Кобила — це просто ряба кобила наших дідів-за-

порожців, що сон її, хоч і за відмінних історичних обставин, став уже класичним. Інші вважають її за перефарбованого на зелене Буцефала й сподіваються на цій свійській худобі завоювати весь світ. Є й прихильники концепції троянського коня — класичної концепції. Я певний, що дехто навіть волів би, щоб кобила була білого кольору і щоб на її збитій похребтині пишно висівся батько-отаман, модернізований і без вусів. Проте вони готові на уступку, доки мова мовиться лише за колір кобили: завоювавши світ чи хоч Трою на зеленій, вони сподіваються хутко перефарбувати і Трою, і весь світ на два кольори, такі люб'язні їхній небесно сонячній душі. Ви, може, сподівались, що я особисто вважаю Зелена Кобилу просто за канадського бізона з підпиляними ріжками? Справді, схожість є. Справа не в ріжках, їх можна сховати під модним капелюшем «ковбойського» стилю (вони в нас, до речі, справді в моді — чи не з тих саме причин?); кінець-кінцем, мало не всі класичні чортяки, що спокушали класичних таки героїв, до якогось часу приховували свої ріжки. Так само й горб бізонів не мав би бути на перешкоді, бо ж і наша Зелена Кобила, безперечно, горбата. Ще б пак! Згорбися од такого життя! Та я все-таки не здаюся на таку спокусу. На мою думку, Зелена Кобила — це просто... Россінант. Воскреслий Россінант, так-так. А на його сгорбленій спині — навіть не воскреслий, а безсмертний Лицар Сумного Образу. Бідолаха, він українізувався й узброївся пером («монблан») замість меча, він українізував навіть ім'я Дульцінеї, а потім розкався й знов європеїзував його, хоч і не на еспавський лад, шукаючи синтези. Нещасний Лицар! він не знайшов цієї синтези, а його Дульцінея — таки торговка. Лицар у безвихідному стані, і комусь треба щось конче зробити з Зеленою Кобилою, щоб вивести його з беспорядного закапелку. Ви розумієте, хтось має щось зробити з Зеленою Кобилою. Инакше Лицар загине. Загине, щойно зрозуміє, усвідомить собі свій стан. А погибелі його ми не хочемо. Він ще може придатись, кінець-кінцем, це ж непогана лю-

дина, і не його провина, що обставини зробили його таким непотрібним. Обставини можуть змінитись, ми їх повинні змінити, розумієте? Я закінчую цим закликком — зробіть щось з Зеленою Кобилою, кінець-кінцем, на тяглову силу чи що вона ще може придатись. Я відмовляюсь од решти часу, що належиться мені за регламентом, — це для загального добра. Так само в інтересах зборів я відмовляюсь полемізувати з промовцем, що згадував моє ім'я. Він, бідолаха, сам себе покрив. Земля йому пером.

(Промовець хвилюється. Оплески. Голова закликає до порядку (незрозуміло — кого: промовця чи збори)).

Г о л о в а . Слово має товариш Аркадій Любченко.

Промова Арк. Любченка

Шановні товаришки й шановні товариші! Всі ті чутки про Зелену Кобилу, що останніми часами так рясно пожвавились у нашому буденному житті, той великий інтерес до неї, що так помітно день-у-день зростає, ті цікаві, допитливі, навіть захоплені виступи промовців, що їх ми чуємо сьогодні на нашому засіданні, — все це дуже тішить мене, але в той же час в деяких моментах дивує і, мушу одверто сказати, в деяких моментах непокоїть (Р е п л і к а : «У виступі г. Кулика?»).

Тішить мене, що трапилась така знаменна подія. Радий я, що ви всі, тут присутні, так жваво реагуєте на це явище. Але дивуюся я, звичайно, не з вашого виключного зацікавлення й реагування. Смішно було б припускати вашу пасивність, коли подія ця, як вам уже, мабуть, відомо, набирає широкого масового руху — просто стихійного руху. Справа не в цьому. Я вже бачу ваші нетерплячі, запитливі погляди, і тому поспішаю пояснити.

Справа от у чому. Можна було б іще не дивуватися (чи, принаймні, не дуже дивуватися) з тих сьогоднішніх виступів, що в них зверталось увагу на саме розуміння слова «Ко-

ЗМІСТ

ГУМОРИСТИЧНІ ОПОВІДАННЯ	3
VORWÄRTS («Форвертс»)	5
ДИСПУТ — «ЗЕЛЕНА КОБИЛА»	18
ЛУБ'ЯНЕ РЕШЕТО (<i>Збірка</i>)	43
Про гумор.	43
Резолюція (<i>Оповідання з римського життя</i>)	44
Ілюзія	47
Касторка	50
Зубна щітка.	54
ОБЛИЧЧЯ БУРЖУАЗНОЇ ПРЕСИ (<i>Серія з чотирьох сатиричних нарисів</i>).	65
Таймс	65
Тан	80
Дейлі Ньюз	87
Уошінгтон Пост	94
СОЛОНИ ЗАЙЦІ (<i>Збірка</i>)	109
Номина — Оміна	109
Професори українізації	115
Мисливські пригоди Івана Івановича	119
Сонце козаче	129
ІНТЕРМЕДІЇ ДО КНИГИ 133 «ЛІТЕРАТУРНОГО ЯРМАРКУ»	135
Автобіографія Майка Йогансена	137
До книги сто тридцять третьої	140
(Далі на сторінках 14–15 надрукований вірш Андрія Чужого «Ясносте, Ясносте, Ясносте»).	142
(Далі на сторінках 16–41 надрукований текст Юрія Яновського «Козак Швачка», що є початком його роману «Чотири шаблі»).	143
(Далі на 42 сторінці надруковані три сатиричні вірша Леоніда Грібінки «З „Кривих усмішок”»).	144

(Далі на сторінках 46–95 надрукована повість Івана Дніпровського «Яхта „Софія”»).	148
(Далі на сторінках 97–101 надрукований вірш Олекси Влизька «Саркастичне романцero»).	150
(Далі на сторінках 102–162 надрукована повість Івана Сенченка «Червоноградські портрети. Ш. Фесько Андйбер»).	151
(Далі на сторінках 163–204 надруковані оповідання Сергія Пилипенка «Чув’яки» та Дера Ністера (Пінхуса Кагановича) «Сп’яніло» (перекладене з ідиш Ефраїмом Райциним).	152
(Далі на сторінках 205–246 надруковані нариси В. Пятниченка «З записок консула», Олександра Копиленка «Два Берліни» і уривок з роману Петра Лісового (Петра Свашенка) «Записки Юрія Діброви» (продовження; початок — у попередніх книгах «Літературного ярмарку»)).	153
Епілог	156